

If you follow My statutes and keep My commandments and you will fulfill them,

3 אם־בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ וְאֶת־מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְעָשִׂיתֶם אֹתָם:

אם בְּקִימֵי תִּהְיוּ וְיֵת פְּקוּדֵי תִּטְּרוּ וְתַעֲבֹדוּן יִתְהוֹן

Rashi

אם בחקתי תלכו. יכול זה קיום המצות, כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו הרי קיום המצות אמור, הא מה אני מקיים אם בחקותי, תלכו שתהיו עמלים בתורה:

ואת מצותי תשמרו. הו עמלים בתורה על מנת לשמור ולקיים, כמו שנאמר (דברים ה, א) ולמדתם אתם ושמרתם לעשותם:

I will provide your rains in their proper time. The earth shall give forth its produce and the tree of the field shall give forth its produce.

4 וְנָתַתִּי גֶשְׁמִיכֶם בְּעֵתָם וְנָתַנָּה הָאָרֶץ יְבוּלָהּ וְעֵץ הַשָּׂדֶה יִתֵּן פְּרִיָּו:

harvest

יְבוּלָהּ וְעֵץ

הַשָּׂדֶה יִתֵּן פְּרִיָּו:

וְאֶתֶן מִטְּרָכֹן בְּעֵדְנָהוֹן וְתִתֵּן אֶרֶץ אֲרָעָא עֲלֵלְתָהּ וְאֵילָן חִקְלָא יִתֵּן אֲבֵיהּ

Rashi

בעתם. בשעה שאין דרך בני אדם לצאת, כגון (בלילי רביעית. רש"י ישן) בלילי שבתות (תענית כג. — ת"כ פרק א, א): ועץ השדה. הן אילני סרק, ועתידין לעשות פירות (ת"כ שם ו):

[Because of the abundant produce]  
threshing will overtake the grape  
harvest and the grape harvest overtake  
the [time to] plant, and you will eat  
your bread to satiation and you will live  
securely in your land.

5 וְהָשִׁיג לָכֶם דִּישׁ אֶת־בָּצִיר גֹּרֵם הַבָּצִיר וּבָצִיר יִשָּׁיג to reach threshing grape harvest

אֶת־זֶרַע וְאָכְלֶתֶם לַחֲמֶכֶם לְשִׂבְעָה וְיִשְׁבַּתֶּם לְבָטָח

בְּאַרְצְכֶם:

וַיַּעַרְעֵר לָכֵן דִּישָׁא יֵת קִטְפָּא וּקִטְפָּא יַעַרְעֵר לְאַפּוּקֵי בֵּר  
זֶרַעַא וְתִיכְלוּן לַחֲמֶכֶן לְמִשְׁבַּע וְתִיתְבוּן לְרַחֲצֹן  
בְּאַרְעֶכֶן

Rashi

והשיג לכם דיש את בציר. שיהא הדיש מרובה, ואתם עסוקים בו עד הבציר, ובבציר תעסקו עד שעת הזרע:  
ואכלתם לחמכם לשבע. אוכל קמעא, והוא מתברך במעיו (שם ז):

## שני

I will grant peace in the land; you will  
lie down (sleep) without disturbance  
(fear). I will banish evil beasts from the  
land, and no sword shall pass through  
your land.

6 וְנָתַתִּי שְׁלוֹם בְּאַרְצְךָ וְשָׁכַבְתָּם וְאֵין מַחְרִיד וְהִשְׁבַּתִּי to shudder with terror

חַיָּה רָעָה מִן־הָאָרֶץ וְחָרֵב לֹא־תַעֲבֹר בְּאַרְצְכֶם:

וְאַתָּן שְׁלָמָא בְּאַרְעָא וְתִשְׁרוּן וְלִית דְּמָנִיד וְאַבְטִיל  
חֵיתָא בְּשִׁתָּא מִן אֶרְעָא וְדִקְטָלִין בְּחֶרְבָּא לֹא יַעֲדוּן  
בְּאַרְעֶכֶן

Rashi

ונתתי שלום. שמא תאמרו הרי מאכל והרי משתה, אם אין שלום אין כלום, תלמוד לומר אחר כל זאת ונתתי שלום בארץ,  
מכאן שהשלום שקול כנגד הכל, וכן הוא אומר עושה שלום ובורא את הכל:  
וחרב לא תעבר בארצכם. אין צריך לומר שלא יבאו למלחמה, אלא אפילו לעבור דרך ארצכם ממדינה למדינה (ת"כ פרק ב,  
ג):

You will pursue your enemies and they  
will fall before you by the sword.

וְתִרְדְּפוּן יֵת בְּעָלֵי דְבָבִיכֹון וְיִפְּלוּן קְדָמִיכֹון לְחֶרֶבָא

7 וְרִדְפֶתֶם אֶת־אֹיְבֵיכֶם וְנָפְלוּ לִפְנֵיכֶם לְחֶרֶב:

Rashi

לפניכם לחרב. איש בחרב רעהו (שם):

Five of you will pursue one hundred  
and one hundred of you will pursue ten  
thousand, and your enemies will fall  
before you by the sword.

וְיִרְדְּפוּן מִנֶּכֶן חֲמִשָּׁא מָאָה וּמָאָה מִנֶּכֶן לְרִבּוּתָא

יִיעִירְקוּן וְיִפְּלוּן בְּעָלֵי דְבָבִיכֹון קְדָמִיכֹון לְחֶרֶבָא

myriad

8 וְרִדְּפוּ מִכֶּם חֲמִשָּׁה מָאָה וּמָאָה מִכֶּם רַבְבָּה יִרְדְּפוּ

וְנָפְלוּ אֹיְבֵיכֶם לִפְנֵיכֶם לְחֶרֶב:

Rashi

ורדפו מכם. מן החלשים שבכם, ולא מן הגבורים שבכם (שם ד):

חמשה מאה ומאה מכם רבבה. וכי כך הוא החשבון, והלא לא היה צריך לומר אלא ומאה מכם שני אלפים ירדפו, (יש מדקדקים בלשון רש"י שהוא כמו כפל ואריכות וכי כך הוא החשבון והלא לא היה צריך לומר, וכמו כן מדקדקים כל גדולי המפרשים וחשוביהם בלשון רש"י בפרשת בראשית, לא היה צריך להתחיל, ומה טעם פתח, שגם כן כפל ועיין שם בישובם, וכאן נראה לפרש למורי הגאון המופלג מוהר"ר משה חריף נר"ו, שמלת רבבה סובל ב' פירושים, פירוש א' עשרת אלפים, ועל זה מקשה רש"י וכי כך הוא החשבון, ופירוש ב', רבבה מספר מרובה, על שם ריבוי, וזה הפירוש שולל רש"י. באומרו והלא לא היה צריך לומר וכו'. ודו"ק) אלא אינו דומה מועטין העושין את התורה, למרובים העושין את התורה (שם): ונפלו אויביכם וגו'. שיהיו נופלין לפניכם, שלא כדרך הארץ:

I will turn to you and make you fruitful  
and multiply you, and establish My  
covenant with you.

וְאֶתְפָּנִי בְּמִימְרֵי לְאוּטָבָא לְכוּן וְאַפִּשׁ יִתְכוּן וְאַסְגִּי

יִתְכוּן וְאַקֵּם יֵת קִימִי עִמְכוּן

9 וּפָנִיתִי אֵלֵיכֶם וְהִפְרִיתִי אֶתְכֶם וְהִרְבֵּיתִי אֶתְכֶם

וְהִקִּמֹתִי אֶת־בְּרִיתִי אִתְּכֶם:

Rashi

ופניתי אליכם. אפנה מכל עסקי לשלם שכרכם. משל למה הדבר דומה, למלך ששכר פועלים וכו', כדאיתא בת"כ (פרק ב, ה):

והפריתי אתכם. בפריה ורביה (שם ה):

והרביתי אתכם. בקומה זקופה (שם):

והקימתי את בריתי אתכם. ברית חדשה, לא כברית הראשונה שהפרתם אותה, אלא ברית חדשה שלא תופר, שנאמר וְכָרַתִּי אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאֶת בֵּית יְהוּדָה בְּרִית חֲדָשָׁה, (ירמיה לא, ל-לא), לֹא כְּבְרִית וגו' (ת"כ שם):

## שלישי

You will eat the old [store] long kept  
and the old [store] you will have to  
clear out because of the new.

10 וְאָכַלְתֶּם יֶשֶׁן נֹשֵׂן וְיֶשֶׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ properly old יֶשֶׁן

תוציאו:

וְתִכְלוּן עֲתִיקָא דְעֲתִיק וְעֲתִיקָא מִן קָדָם חֲדָתָא תִּפְנוּן

Rashi

ואכלתם ישן נושן. הפירות יהיו משתמרין וטובים להתיישן, שיהא ישן הנושן של שלש שנים יפה לאכול משל אשתקד (שם פרק ג, א — ב"ב צא:):

וישן מפני חדש תוציאו. שיהיו הגרנות מלאות חדש והאוצרות מלאות ישן, וצריכים אתם לפנות האוצרות למקום אחר, לתת החדש לתוכן:

I will set My Sanctuary among you and  
My spirit will not loathe (reject) you.

11 וְנָתַתִּי מִשְׁכְּנִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא־ תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם: to detest

וְאַתֶּן מִשְׁכְּנִי בִּיְנִיכּוֹן וְלֹא יִרְחַק מִימָרִי יִתְכוֹן

Rashi

ונתתי משכני. זה בית המקדש:

ולא תגעל נפשי. אין רוחי קצה בכם. כל געילה לשון פליטת דבר הבלוע בדבר, כמו פי נֶשֶׁם נִגְעַל מִגֶּן גְּבוּרִים (שמואל"ב א, כא), לא קבל המשיחה, שמושחין מגן של עור בְּחֶלֶב מְבוּשָׁל כדי להחליק מעליו מכת חץ או חנית שלא יקוב העור:

I will walk among you and I will be a  
God for you, and you will be My  
people.

12 וְהָתַחֲלַכְתִּי בְּתוֹכְכֶם וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וְאַתֶּם

תִּהְיוּ לִי לְעָם:

וְאֲשֶׁרִי שְׂכִינָתִי בִּיְנִיכּוֹן וְאַהֲוִי לָכֶן לֵאלֹהִה וְאַתֶּן תִּהְיוּ

קִדְמִי לְעָם

Rashi

והתהלכתי בתוכם. אטייל עמכם בגן עדן כאחד מכם, ולא תהיו מזדעזעים ממני, יכול לא תיראו ממני, תלמוד לומר והייתי לכם לאלהים:

I am Adonoy your God who brought  
you out of the land of Egypt from  
where you were slaves, and I broke the  
bars of your yoke and led you forth  
standing upright.

13 אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם

מִהָיְתָה לָהֶם עֲבָדִים וְאֲשַׁבֵּר מִטַּת <sup>biased</sup> עַלְכֶם וְאוֹלֶךְ

אֶתְכֶם קוֹמְמִיּוֹת: (פ) <sup>upright  
independence</sup>

אֲנִי יְיָ אֱלֹהֶיכֶם דִּי אֶפְקִית יִתְּכֹן מֵאֶרְעָא דְּמִצְרַיִם  
מִלְמַהוּי לְהוֹן עֲבָדִין וְתִבְרִית נִיר עֲמִמָּא מְנֹכֹן וְדִבְרִית  
יִתְּכֹן לְחִירוּתָא

Rashi

אני ה' אלהיכם. כדאי אני שתמינו בי שאני יכול לעשות כל אלה, שהרי הוצאתי אתכם מארץ מצרים, ועשיתי לכם נסים גדולים:

מטת. כמין יתד בשני ראשי העול המעכבים המוסרה שלא תצא מראש השור ויתיר הקשר, כמו עֲשֵׂה לָךְ מוֹסְרוֹת וּמִטּוֹת (ירמיה כז, ב), קבילי"א בלע"ז:  
קוממיות. בקומה זקופה:

And if you will not listen to Me and you  
will not fulfill all of these  
commandments.

14 וְאִם-לֹא תִשְׁמָעוּ לִי וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת כָּל-הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה:

וְאִם לֹא תִקְבְּלוּן לְמִימְרֵי וְלֹא תַעֲבְדוּן יְת כָּל פְּקוּדֵי־א  
הָאֵלִין

Rashi

ואם לא תשמעו לי. להיות עמלים בתורה, ולדעת מדרש חכמים. יכול לקיום המצות, כשהוא אומר ולא תעשו וגו' הרי קיום מצות אמור, הא מה אני מקיים ואם לא תשמעו לי, להיות עמלים בתורה. ומה תלמוד לומר לי, אין לי אלא זה המכיר את רבונו ומתכוין למרוד בו, וכן בנמרוד גִּבֹר צִיד לִפְנֵי ה' (בראשית י, ט), שמכירו ומתכוין למרוד בו, וכן באנשי סדום רָעִים וְחֹטְאִים לֵה' מָאֵד (שם יג, ג), מכירים את רבונם ומתכוונים למרוד בו:  
ולא תעשו. משלא תלמדו, לא תעשו, הרי שתי עבירות (ת"כ פרשתא ב, ג):

If you despise My statutes and your  
souls loathe My laws so as not to fulfill  
all My commandments, thereby  
breaking My covenant.

וְאִם בְּקִנְיָמִי תִקְצוּן וְאִם יֵת דִּינִי תִרְחַק נִפְשְׁכֹן בְּדִיל  
דְּלֹא לְמַעַבְדַּי יֵת כָּל פְּקוּדֵי לֹא־שְׁנִייתֶכֶן יֵת קִנְיָמִי

15 וְאִם-בְּחֻקֹּתַי תִּמְאָסוּ וְאִם אֶת-מִשְׁפָּטַי תִּגְעַל נַפְשְׁכֶם  
לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת אֶת-כָּל-מִצְוֹתַי לְהַפְרֹכְכֶם אֶת-בְּרִיתִי:  
to break up

Rashi

וְאִם בְּחֻקֹּתַי תִּמְאָסוּ. מואס באחרים העושים:

משפטי תגעל נפשכם. שונא החכמים:

לבלתי עשות. מונע את אחרים מעשות:

את כל מצותי. כופר שלא צויתים, לכך נאמר את כל מצותי, ולא נאמר את כל המצות:

להפרכם את בריתי. כופר בעיקר. הרי שבע עבירות, הראשונה גוררת השניה, וכן עד השביעית, ואלו הן, לא למד, ולא עשה,

מואס באחרים העושים, שונא את החכמים, מונע את האחרים, כופר במצות, כופר בעיקר:

Then I will do the same with you. I will  
impose terror upon you, [which causes]  
swelling and fever that consume the  
eyes and fill the soul with grief. You  
will plant [your seeds] in vain because  
your enemies will consume [your  
crops.]

אִף אֲנִי אֶעֱשֶׂה-נָא לָכֶם וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם בְּהִלָּה  
אֶת-הַשְׁחָפֶת וְאֶת-הַקְדָּחַת מְכַלּוֹת עֵינַיִם וּמְדִיכַת  
נֶפֶשׁ וְזִרְעָתָם לָרִיק וְזִרְעָכֶם וְאָכְלָהּ אוֹיְבֵיכֶם:

panic

16 אִף-אֲנִי אֶעֱשֶׂה-נָא לָכֶם וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם בְּהִלָּה

to mope

fever

tuberculosis

אֶת-הַשְׁחָפֶת וְאֶת-הַקְדָּחַת מְכַלּוֹת עֵינַיִם וּמְדִיכַת

emptiness

נֶפֶשׁ וְזִרְעָתָם לָרִיק וְזִרְעָכֶם וְאָכְלָהּ אוֹיְבֵיכֶם:

Rashi

והפקדתי עליכם. וצויתי עליכם:

שחפת. חולי שמשחף את הברש, אנפולי"ש בלע"ז, (געשוואלען) דומה לנפוח שהוקלה נפחתו ומראית פניו זעופה:

קדחת. חולי שמקדיח את הגוף ומחממו ומבעירו, כמו פִּי אֵשׁ קְדָחָה בְּאִפִּי (דברים לב, כב):

מכלות עינים ומדיבת נפש. העינים צופות וכלות לראות שִׁיקָל וְיִרְפָּא, וסוף שלא ירפא, וידאבו הנפשות של משפחתו במותו.

כל תאוה שאינה באה ותוחלת ממושכה, קרויה כליון עינים:

וזרעתם לריק. תזרעו ולא תצמח, ואם תצמח, ואכלוהו אויביכם:

I will set my face against you and you  
will be defeated before your enemies;  
your foes will rule over you and you  
will flee [even] when no one is pursuing  
you.

17 וְנָתַתִּי פָנַי בְּכֶם וְנִגַּפְתֶּם לְפָנַי אֹיְבֵיכֶם וְרָדוּ בְכֶם  
שְׂנְאֵיכֶם וְנִסְתָּם וְאִין־רָדָף אֶתְכֶם: (ס)  
to tread down

וְאַתָּן רוּגְזֵי בְכוֹן וְתַתְּבְּרוּן קָדָם בְּעָלֵי דְבְּכִיכוֹן וְיִרְדּוּן  
בְּכוֹן סְנְאֵיכוֹן וְתַעֲרִקוּן וְלִית דְּרָדִיף יִתְכוֹן

Rashi

ונתתי פני. פנאי שלי, פונה אני מכל עסקי להרע לכם:

ורדו בכם שנאיכם. כמשמעו, ישלטו בכם. אגדת ת"כ מפרשה זו (פרק ד):

אף אני אעשה זאת. איני מדבר אלא באף, וכן אף אני אלף עמם בקרי (פסוק מא):

והפקדתי עליכם. שיהיו המכות פוקדות אתכם מזו לזו, עד שהראשונה פקודה אצלכם, אביא אחרת ואסמכנה לה:

בהלה. מכה המבהלת את הבריות, ואיזו, זו מכת מותן:

את השחפת. יש לך אדם שהוא חולה ומוטל במטה אבל בשרו שמור עליו, תלמוד לומר שחפת, שהוא נשחף, או עתים שהוא

נשחף אבל נוח ואינו מקדיח, תלמוד לומר ואת הקדחת, מלמד שהוא מקדיח, או עתים שהוא מקדיח וסבור הוא בעצמו

שיחיה, תלמוד לומר מכלות עינים, או הוא אינו סבור בעצמו שיחיה אבל אחרים סבורים שיחיה, תלמוד לומר ומדיבות נפש:

וזרעתם לריק זרעכם. זורעה ואינה מצמחת, ומעתה מה אויביכם באים ואוכלים, ומה ת"ל ואכלוהו אויביכם, הא כיצד, זורעה

שנה ראשונה, ואינה מצמחת, שנה שניה מצמחת ואויבים באים ומוצאים תבואה לימי המצור, ושבפנים מתים ברעב שלא

לקטו תבואה אשתקד. ד"א זרעתם לריק זרעכם, כנגד הבנים והבנות הכתוב מדבר, שאתה עמל בהם ומגדלן, והחטא בא

ומכלה אותם, שנאמר אֲשֶׁר טִפַּחְתִּי וְרִבִּיתִי אֹיְבֵי כָלָם (איכה ב, כב):

ונתתי פני בכם. כמו שנאמר בטובה ופניתי אליכם, כך נאמר ברעה ונתתי פני. משלו משל למלך שאמר לעבדיו פונה אני מכל

עסקי ועוסק אני עמכם לרעה:

ונגפתם לפני איביכם. שיהא המות הורג אתכם מבפנים, ובעלי דְּבְּכִיכוֹן מקיפין אתכם מבחוץ (ת"כ פרק ד, ה):

ורדו בכם שנאיכם. שאיני מעמיד שונאים אלא מכם ובכם, שבשעה שאומות העולם עובדי אלילים עומדים על ישראל אינם

מבקשים אלא מה שבגלוי, שנאמר וְהָיָה אִם זָרַע יִשְׂרָאֵל וְעָלָה מִדִּין וְעָמְלָק וּבְנֵי קָדָם וְגו' (שופטים ו, ג), ויחגו עליהם וישחיתו

אֶת יְבוֹל הָאָרֶץ (שם ד), אבל בשעה שאעמיד עליכם מכם ובכם הם מחפשים אחר המטמוניות שלכם, וכן הוא אומר וְאֲשֶׁר

אָכְלוּ שָׂאֵר עַמִּי וְעוֹרָם מִעֲלֵיהֶם הִפְשִׁיטוּ וְגו' (מיכה ג, ג. ת"כ שם):

ונסתם. מפני אימה:

ואין רודף אתכם. מבלי כח:

If after these [catastrophes] you still do  
not listen to Me, then I will increase  
your punishment sevenfold, as your  
sins.

וְאִם עַד אֵלֶּיךָ לֹא תִקְבְּלוּן לְמִימְרֵי וְאוֹסֵף לְמַרְדֵּי יִתְּכֹן  
שִׁבְעָה עַל חֻבֵּיכֶם

18 וְאִם-עַד-אֱלֹהִים לֹא תִשְׁמָעוּ לִי וְיִסְפְּתִי לְיִסְרָה אֶתְכֶם <sup>to chastise</sup>

שִׁבְעָה עַל-חַטֹּאתֵיכֶם:

Rashi

ואם עד אלה. ואם בעוד אלה לא תשמעו:

ויספתי. עוד יסורין אחרים:

שבע על חטאתיכם. שבע פורעניות על ז' העבירות האמורות למעלה (ת"כ פרק ה, א):

I will break the pride of your power. I  
will make your heavens like iron and  
your land like copper.

וְאֶתְּבַר יְתִיקָתְךָ תִּקְפֹּכֶן וְאֶתֶּן יְתִישְׁמִיָּא דִּי עֲלֵיכֶן  
תְּקִיפִין כְּפָרוֹזָלָא מְלֶאכְתָּא מְטָרָא וְאַרְעָא דְתַחוּתֵיכֶן  
חֲסִינָא כְּנַחֲשָׂא מְלֻמְעָבַד פִּירִין

19 וְשִׁבְרֹתִי אֶת-גָּאוֹן עֲזָכֶם וְנָתַתִּי אֶת-שְׁמֵיכֶם כְּפָרוֹזָלָא

copper

וְאֶת-אַרְצְכֶם כְּנַחֲשָׂה :

Rashi

ושברתי את גאון עוזכם. זה בית המקדש, וכן הוא אומר הנני מחלל את מקדשי גאון עוזכם (יחזקאל כד, כא):  
ונתתי את שמיכם כברזל ואת ארצכם כנחשה. זו קשה משל משה ששם הוא אומר והיו שמיך אשר על ראשך נחשת וגו'  
(דברים כח, כג), שיהיו השמים מזיעין כדרך שהנחשת מזיעה, והארץ אינה מזיעה כדרך שאין הברזל מזיע, והיא משמרת  
פירותיה, אבל כאן השמים לא יהיו מזיעין כדרך שאין הברזל מזיע, והארץ תהא מזיעה כדרך שהנחשת  
מזיעה, והיא מאבדת פירותיה:

Your strength will be exhausted in vain.  
Your land will not yield its produce and  
the tree[s] of the land will not give forth  
its produce.

וְיִסּוּפוּן לְרִיקָנוּ חֵילֵיכֶן וְלֹא תִתֵּן אֶרְעֶכֶן יְתִישְׁלֵתָהּ  
וְאֵילָן אֶרְעָא לֹא יִתֵּן אִבָּהּ

20 וְתִם לְרִיק כְּחֶכֶם וְלֹא-תִתֵּן אֶרְצְכֶם אֶת-יְבוּלָהָ וְעֵץ <sup>harvest</sup>

הָאָרֶץ לֹא יִתֵּן פְּרִיָּה:

Rashi

ותם לריק כחכם. הרי אדם שלא עמל שלא חרש שלא זרע שלא נכש שלא כסח שלא עדר ובשעת הקציר בא שדפון ומלקה אותו אין בכך כלום, אבל אדם שעמל וחרש וזרע ונכש וכסח ועדר ובא שדפון ומלקה אותו, הרי שניו של זה קהות (ת"כ שם):

ולא תתן ארצכם את יבולה. אף מה שאתה מוביל לה בשעת הזרע (שם):  
ועץ הארץ. אפילו מן הארץ יהא לקוי, שלא יחניט פירותיו בשעת החנטה (שם):  
לא יתן. משמש למעלה ולמטה, אעץ ואפרי:  
לא יתן פריו. כשהוא מפרה מְשִׁיר פירותיו, הרי שתי קללות, ויש אן שבע פורעניות:

If you walk contrary to Me and have no desire to listen to Me, I will increase the blows upon you sevenfold, as your sins.

ואם תִּהְיוּ כַּדְמִי בְּקִשְׁיִי וְלֹא תִּיבֹן לְקַבֵּל לְמִמְרִי  
וְאוֹסֵף לְאַתָּא עֲלֵיכֶן מִחָא שְׁבַע כְּחוֹבֵיכֶן

21 וְאִם-תֵּלְכוּ עִמִּי לָרִי וְלֹא תֵּאָבֹוּ לְשִׁמְעַ לִּי וְיִסְפְּתִי

seminal  
emission

עֲלֵיכֶם מִכָּה שְׁבַע כְּחַטֹּאתֵיכֶם:

Rashi  
ואם תלכו עמי קרי. רבותינו אמרו עראי, במקרה, שאינו אלא לפרקים, כן תלכו עראי במצות. ומנחם פירש לשון מניעה, וכן הקר רגלך (משלי כה, יז), וכן יקר רוח (משלי יז, כז), וקרוב לשון זה לתרגומו של אונקלוס, לשון קושי, שמקשים לבם להמנע מהתקרב אלי:  
שבע כחטאתיכם. שבע פורעניות אחרים במספר שבע כחטאתיכם:

I will send among you wild animals of the field and they will make you bereft of children, destroy your cattle, reduce your [population] and make your roads into wasteland.

וְאֶגְרִי בְּכוֹן יֵת חֹות בְּרָא וְתִתְּכַל יִתְכוֹן וְתִשְׁיָצִי יֵת  
בְּעִירְכוֹן וְתִזְעַר יִתְכוֹן וְיִצְדֵּן אוֹרְחֵתְכוֹן

22 וְהִשְׁלַחְתִּי בְּכֶם אֶת-חַיֵּי הַשָּׂדֶה וְשִׁפְלָה אֶתְכֶם

וְהִכְרִיתָהּ אֶת-בְּהֶמְתְּכֶם וְהִמְעִיטָה אֶתְכֶם וְנָשְׂמוּ

דְּרָכֵיכֶם:

Rashi  
והשלחתי. לשון גירוי:  
ושכלה אתכם. אין לי אלא חיה משכלת שדרכה בכך, בהמה שאין דרכה בכך מנין, תלמוד לומר וְשִׁן בְּהֶמַת אֲשַׁלַּח הֵם (דברים לב, כד), הרי שתיים, ומנין שתהא ממיתה בנשיכתה, תלמוד לומר עִם חֶמַת זִחְלִי עֶפֶר (שם), מה אלו נושכין וממיתין, אף אלו נושכין וממיתין כבר היו שנים בארץ ישראל, חמור נושך וממית, ערוד נושך וממית:  
ושכלה אתכם. אלו הקטנים:

והכריתה את בהמתכם. מבחויך:

והמעטה אתכם. מבפנים:

ונשמו דרכיכם. שבילים גדולים ושבילים קטנים, הרי שבע פורעניות, שן בהמה, ושן חיה, חמת זוחלי עפר, ושכלה, והכריתה, והמעטה, ונשמו:

If after these [catastrophes] you have  
not been disciplined [to listen] to Me,  
and walk contrary to Me,

23 וְאִם-בְּאֵלֶּה לֹא תוֹסְרוּ לִי וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי קָרִי:

וְאִם בְּאֵלֶּיךָ לֹא תִתְּרֹדוּן לְמִימְרֵי וְתִהְיוּ קָדְמִי בְּקָשִׁי

Rashi

לא תוסרו לי. לשוב אלי:

[Then] I, too, will walk contrary to you;  
and I shall also smite you seven fold, for  
your sins.

24 וְהִלַּכְתִּי אִתְּךָ אֶת-אֲנִי עִמָּכֶם בְּקָרִי וְהִכֵּיתִי אֶתְכֶם גַּם-אֲנִי

שֶׁבַע עַל-חַטֹּאתֵיכֶם:

וְאֶהְיֶה אִתְּךָ אֶתְךָ עִמָּכֶם בְּקָשִׁי וְאֶלְקִי יִתְּכֶם אִתְּךָ אֶתְךָ

שֶׁבַע עַל חַטֹּאתֵיכֶם

I will bring an avenging sword upon  
you avenging the covenant You will be  
huddled [in your cities]. I will send  
pestilence among you and you will be  
given into the hand of the enemy.

25 וְהִבֵּאתִי עֲלֵיכֶם חֶרֶב נִקְמַת נִקְמַת בְּרִית וְנֶאֱסַפְתֶּם

אֶל-עָרֵיכֶם וְשִׁלַּחְתִּי לְכָל בְּתוֹכְכֶם וְנִתְּתֶם בְּיַד-אֹיְבֵי:

וְאֵתִי עֲלֵיכֶם דֶּקְטָלִין בְּחֶרֶב וְיִתְּפָרְעוּ מִנְּכֶם

פּוֹרְעָנוּתָא עַל דְּעִבְרָתוֹן עַל פְּתִגְמֵי אֲוִרִיתָא וְתִתְּכַנְּשׁוּן

לְקָרוֹיכוֹן וְאֶגְרִי מוֹתָנָא בִּינֵיכוֹן וְתִתְּמַסְרוֹן בְּיָדָא

דְּסִנְאָה

Rashi

נקם ברית. ויש נקם שאינו בברית, כדרך שאר נקמות, וזהו סמוי עיניו של צדקיהו. דבר אחר נקם ברית, נקמת ברית אשר

עברתם. כל הבאת חרב שבמקרא, היא מלחמת חיילות אויבים:

ונאספתם. מן החוץ אל תוך הערים מפני המצור:

ושלחתי דבר בתוכם. וע"י הדבר, ונתתם ביד האויבים הצרים עליכם, לפי שאין מלינים את המת בירושלים, וכשהם מוציאים את המת לקברו נתנים ביד אויב:

When I break the staff of your bread,  
ten women will bake your bread in one  
oven and they will return your bread by  
weight. You will eat but you will not be  
satiated.

26 בְּשִׁבְרִי לָכֶם מִטֶּה־לֶּחֶם וְאָפוּ <sup>to cook</sup> עֶשֶׂר נָשִׁים  
לְחֶמְכֶם בְּתֵנּוֹר <sup>oven</sup> אֶחָד וְהָשִׁיבוּ לְחֶמְכֶם בַּמֶּשְׁקָל  
וְאָכַלְתֶּם וְלֹא תִשְׂבְּעוּ: (ס)

בְּדֹאֲתֵבֶר לָכֹן סָעִיד מִיכָלָא וְיִפִּין עֶסֶר נָשִׁין לְחֶמְכֹן  
בְּתֵנּוֹרָא חֵד וְיִתִּיבוֹן לְחֶמְכֹן בַּמֶּתְקָלָא וְתוֹכְלוֹן וְלֹא  
תִשְׂבְּעוּ ׀

Rashi

מטה לחם. לשון משען, כמו מטה עז (ירמיה מח, יז):  
בשבירי לכם מטה לחם. אשבור לכם כל מסעד אוכל, והם חצי רעב:  
ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד. מחוסר עצים:  
והשיבו לחמכם במשקל. שתהא התבואה נרקבת ונעשית פת נפולה ומשתברת בתנור, והן יושבות ושוקלות את השברים  
לחלקם ביניהם:  
ואכלתם ולא תשבעו. זה מארה בתוך המעים בלחם. הרי ז' פורעניות, חרב, מצור, דבר, שבר מטה לחם, חוסר עצים, פת  
נפולה, מארה במעים. ונתתם אינה מן המנין שהיא החרב:

If [in spite] of this you [still] will not  
listen to Me, and you will walk contrary  
to Me,

27 וְאִם־בְּזֹאת לֹא תִשְׁמָעוּ לִי וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי בְקָרִי:

וְאִם בְּדֹא לֹא תִקְבְּלוֹן לְמִימְרֵי וְתִהְיוּן קִדְמֵי בְקִשְׁיִי

I will walk contrary to you in fury, and  
indeed I too shall punish you sevenfold,  
for your sins.

28 וְהִלַּכְתִּי עִמָּכֶם בְּחֶמְת־קָרִי וְיִסְרַתִּי אֶתְכֶם אֶף־אֲנִי שִׁבְעַ  
עַל־חַטֹּאתֵיכֶם:

וְאֵהָד עִמָּכֹן בְּתִקְוָה רָגִז וְאֶרְדִּי יִתְכוֹן אֶף אֲנִי שִׁבְעַ  
עַל חוֹבֵיכֹן

You will eat the flesh of your sons and  
you will eat the flesh of your daughters.

29 וְאָכַלְתֶּם בָּשָׂר בְּנֵיכֶם וּבָשָׂר בְּנֹתֵיכֶם תֹּאכְלוּ:

וְתִכְלוּ בָשָׂר בְּנֵיכֶם וּבָשָׂר בְּנֹתֵיכֶם תִּכְלוּ

I will destroy your high places and I  
will smash your sun images. I will set  
your corpses upon the carcasses  
(remains) of your idols, and My soul  
will loathe you.

30 וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת־בְּמֹתֵיכֶם וְהִכְרַתִּי אֶת־<sup>sun pillar</sup> חַמְּנֵיכֶם וְנָתַתִּי  
אֶת־<sup>a carcase</sup> פְּגָרֵיכֶם עַל־<sup>pill</sup> פְּגָרֵי גִלּוּלֵיכֶם וְגַעַלָה נַפְשִׁי  
אֹתְכֶם:

וְאֶשְׂיִצִּי יָת בְּמֹתֵיכֶם וְאֶקְצֹץ יָת חַמְּנֵיכֶם וְנָתַתִּי  
פְּגָרֵיכֶם עַל פְּגֹר טַעֲוֹתֵיכֶם וִירַחֵק מִיָּמַי יָתֵיכֶם

Rashi

במתיכם. מגדלים ובניו:

חמניכם. מין עבודת אלילים שמעמידין על הגגות, ועל שם שמעמידין בחמה קרוין חמנים:

ונתתי את פגריכם. תפוחי רעב היו, ומוציאים יראתם מחיקם ומנשקים אותם, וכרסו נבקעת ונופל עליה:

וגעלה נפשי אתכם. זה סילוק שכינה (ת"כ פרק ו, ד):

I will turn your cities into ruins and  
bring your Sanctuaries into desolation. I  
will no longer scent (accept favorably)  
the fragrance of your offerings.

31 וְנָתַתִּי אֶת־עָרֵיכֶם חָרְבָה<sup>properly</sup> וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת־מִקְדָּשֵׁיכֶם  
וְלֹא אֲרִיחַ בְּרִיחַ נִחְחֶכֶם:

וְנָתַתִּי יָת קְרוֹיכֶם צָדָא וְאֶצְדִּי יָת מִקְדָּשֵׁיכֶם וְלֹא אֶקְבֹּל  
בְּרַעְוָא קְרִבְנָא כְּנִשְׁתִּיכֶם

Rashi

ונתתי את עריכם חרבה. יכול מאדם, כשהוא אומר והשימותי אני את הארץ, הרי אדם אומר, הא מה אני מקיים חרבה,  
מעובר ושב:

והשימותי את מקדשיכם. יכול מן הקרבנות, כשהוא אומר ולא אריח הרי קרבנות אמורים, הא מה אני מקיים והשימותי את  
מקדשיכם מן הגדודיות, שיירות של ישראל שהיו מתקדשות ונועדות לבא שם. הרי שבע פורעניות, אכילת בשר בנים ובנות,  
והשמדת במות הרי שנים, כריתת חמנים אין כאן פורענות אלא על ידי השמדת הבריות יפלו החמנים שבראשי הגגות  
ויכרתו, ונתתי את פגריכם וגו' הרי שלש, סלוק שכינה ארבע, חרבן ערים, שממון מקדש מן הגדודיות, ולא אריח קרבנות, הרי  
שבע:

I will make the land [so] desolate that  
your enemies who live on it will be  
astonished.

32 וְהִשְׁמַתִּי אֶנִּי אֶת־הָאָרֶץ וְשָׁמְמוּ עָלֶיהָ אֹיְבֵיכֶם הַיֹּשְׁבִים

בָּהּ:

וְאֶצְדִּי אֲנִי יְת אֶרְעָא וְיִצְרִיוֹן עָלֶה בְּעָלִי דְבְּכִיכֹן  
דִּיתְבוֹן בָּהּ

Rashi

והשמתי אני את הארץ. זו מדה טובה לישראל שלא ימצאו האויבים נחת רוח בארצם, שתהא שוממה מיושביה:

I will scatter you among the nations and  
unsheath the sword after you. Your  
land will be desolate and your cities  
will be in ruins.

33 וְאַתְכֶם אֲזַרְהָ בְּגוֹיִם וְהִרִיקְתִּי אַחֲרֵיכֶם חֶרֶב

וְהִיְתָה אֶרְצְכֶם שְׁמָמָה וְעָרֵיכֶם יִהְיוּ חֲרָבָה:

וְיִתְכוֹן אֲבָדָר בֵּינִי עַמְמִיָּא וְאַגְרִי בְּתִרְכוֹן דְּקִטְלִין  
בְּחֶרְבָּא וְתִהִי אֶרְעֲכוֹן צְדִיָּא וְקִרְיוֹכוֹן יִהְיוּ חֲרָבָא

Rashi

ואתכם אזרה בגוים. זו מדה קשה, שבשעה שבני מדינה גולים למקום אחד רואים זה את זה ומתנחמין, וישראל נזרו כבמזרה, כאדם הזורה שעורים בנפה ואין אחת מהן דבוקה בחבירתה:

והריקתי. כששולף החרב מתרוקן הנדן. ומדרשו חרב הנשמטת אחריכם אינה חוזרת מהר, כאדם שמריק את המים ואין סופן לחזור:

והיתה ארצכם שממה. שלא תמהרו לשוב לתוכה, ומתוך כך עריכם יהיו חרבה, נראות לכם חרבות, שבשעה שאדם גולה מביתו ומכרמו ומעירו סופו לחזור כאילו אין כרמו וביתו חרבים, כך שנויה בת"כ (פרק ז, א):

The land will then be appeased for its  
Shabbosos [during] all the days of its  
desolation while you are in the land of  
your enemies. Then the land will rest  
and be appeased for its Shabbosos.

34 אֲזִ תְּרַצָּה הָאָרֶץ אֶת־שַׁבְּתֶיהָ כָּל יְמֵי הַשְּׁמָה וְאַתֶּם

בְּאֶרֶץ אֹיְבֵיכֶם אֲזִ תִּשְׁבַּת הָאָרֶץ וְהִרְצָת אֶת־שַׁבְּתֶיהָ:

בְּכֹן תְּרַעִי אֶרְעָא יְת שְׁמִטָּהָ כָּל יוֹמִין דִּי צְדִיָּאָת  
וְאַתּוֹן בְּאֶרַע בְּעָלִי דְבְּכִיכֹן בְּכֹן תִּשְׁמִט אֶרְעָא וְתִרַעִי  
יְת שְׁמִטָּהָ

Rashi

אז תרצה. תפייס את כעס המקום, שכעס על שמטותיה:

והרצת. למלך את שבתותיה:

All the days that it lies desolate it shall  
have its rest—the rest it did not have on  
your Shabbosos when you were living  
upon it.

35 כָּל־יְמֵי הַשְּׁמָה תִּשְׁבֹּת אֶת אֲשֶׁר לֹא־שָׁבְתָהּ

בְּשַׁבְּתֵיכֶם בְּשַׁבְּתֵיכֶם עָלֶיהָ:

כָּל יוֹמִין דִּי צְדִיאָת תִּשְׁמַט יֵת דִּי לֹא שְׁמַטָּת

בְּשַׁמְטִיכוֹן כֹּד הַיּוֹתוֹן יִתְבִּין עָלֶיהָ

Rashi

כל ימי השמה. לשון העשות, ומ"ם דגש במקום כפל שממה:

את אשר לא שבתה. שבעים שנה של גלות בבל הן היו כנגד ע' שנות השמטה ויובל שהיו בשנים שהכעיסו ישראל בארצם לפני המקום ארבע מאות ושלשים שנה. שלש מאות ותשעים היו שני עונם משנכנסו לארץ עד שגלו עשרת השבטים, ובני יהודה הכעיסו לפניו מ' שנה משגלו עשרת השבטים עד חרבות ירושלים, הוא שנאמר ביחזקאל וְאֵתָה שָׁכַב עַל צִדְדָּה הַשְּׁמָאֲלִי וגו' (יחזקאל ד, ד), וְכָלִיתָ אֶת אֱלֹהֶיךָ וְשָׁכַבְתָּ עַל צִדְדָּה הַיְּמָנִי שְׁנֵית אַרְבָּעִים יוֹם וְנִשְׁאַתָּ אֶת עֹן בֵּית יְהוּדָה (שם ו), ונבואה זו נאמרה ליחזקאל בשנה החמישית לגלות המלך יהויכין, ועוד עשו שש שנים עד גלות צדקיהו, הרי ארבעים ושש. ואם תאמר שנות מנשה חמשים וחמש היו, מנשה עשה תשובה שלשים ושלוש שנה, וכל שנות רשעו עשרים ושתים, כמו שאמרו באגדת חלק (סנהדרין קג.), ושל ארון שנים, ואחת עשרה ליהויקים, וכנגדן לצדקיהו. צא וחשוב לארבע מאות ושלשים ושש שנה שמיטין ויובלות שבהם, והם שש עשרה למאה י"ד שמיטין וב' יובלות הרי לארבע מאות שנה ששים וארבע, לשלשים ושש שנה חמש שמיטות, הרי שבעים חסר אחת, ועוד שנה יתירה שנכנסה בשמטה המשלמת לשבעים. (נ"א ואותו יובל שגלו שלא נגמר בעונם נחשב להם) ועליהם נגזר שבעים שנה שלמים, וכן הוא אומר בדברי הימים עד רִצְתָהּ הָאָרֶץ אֶת שַׁבְּתוֹתֶיהָ וגו', לְמַלְאוֹת שְׁבַעִים שָׁנָה (דברים הימים"ב לו, כא):

To those who survive among you, I will send timidity into their hearts [as they live] in the lands of their enemies. The sound of a blown leaf will put them to flight and they will flee as though fleeing from a sword; and they will fall with no one chasing them.

וְדִישָׁתָּאֲרוּן בְּכוֹן וְאֶעֱלֵ תִבְרָא בְּלִבָּהוֹן בְּאַרְעָתָא  
דְּסִנְאִיהוֹן וְיִרְדּוּף יִתְהוֹן קֵל טִרְפָּא דְשִׁקְיָא וְיִעֲרָקוּ  
כְּמַעִירוֹק מִן קֶדֶם דְּקִטְלִין בְּחִרְבָּא וְיִפְּלוּן וְלִית דְּרִדִּיף

36 וְהִנְשָׂאֲרִים בְּכֶם וְהִבֵּאתִי מִרְף בְּלִבְכֶם בְּאַרְצָתָא  
אִיבִיָּהֶם וְרִדְף אֹתָם קוֹל עֲלֵה נִדְף וְנָסוּ  
מִנְסֵת חֶרֶב וְנִפְּלוּ וְאִין רִדְף:

Rashi

והבאתי מרף. פחד ורך לבב מ"ם של מרף יסוד נופל הוא, כמו מ"ם של מועד ושל מוקש:  
ונסו מנסת חרב. כאילו רודפים הורגים אותם:

עלה נדף. שהרוח דוחפו ומכהו על עליה אחר ומקשקש ומוציא קול, וכן תרגומו קל טרפא דשקיא, לשון חבטה, שדופת קדים  
(בראשית מא, ו), שְׁקִיפֵן קְדוֹם, לשון משקוף, מקום חבטת הדלת וכן תרגומו של חבורה (שמות כא, כה), מְשִׁקוּפִי:

They will stumble over one other as though before a sword when there is no pursuer, and you will have no power to stand upright before your enemies.

וְיִתְקַלּוּן גִּבְרָא בְּאַחוּהִי כְּמִקְדָּם דְּקִטְלִין בְּחִרְבָּא וְרִדִּיף  
לִית וְלֹא תִהִי לְכוֹן תְּקוּמָה קֶדֶם בְּעֲלִי דְבִיכּוֹן

37 וְכִשְׁלּוֹ אִישׁ בְּאַחֵיו כְּמִפְּנֵי־חֶרֶב וְרִדְף אִין וְלֹא־תִהְיֶה  
לְכֶם תְּקוּמָה לְפָנֵי אִיבֵיכֶם:

Rashi

וכשלו איש באחיו. כשירצו לנוס יכשלו זה בזה, כי יבהלו לרוץ:

כמפני חרב. כאילו בורחים מלפני הורגים, שיהא בלבבם פחד וכל שעה סבורים שאדם רודפם. ומדרשו (ת"כ פרק ז, ה),  
וכשלו איש באחיו, זה נכשל בעונו של זה, שכל ישראל ערביין זה לזה (שבועות לט.).

You will be lost among the nations and the land of your enemies will consume you.

וְתִבְדּוּן בִּינֵי עַמִּמָּא וְתִגְמַר יִתְכוֹן אֶרֶע בְּעֲלִי דְבִיכּוֹן

38 וְאִבְדֶּתֶם בְּגוֹיִם וְאָכְלָה אֶתְכֶם אֶרֶץ אִיבֵיכֶם:

Rashi

ואבדתם בגוים. כשתהיו פזורים תהיו אבודים זה מזה:

ואכלה אתכם. אלו המתים בגולה:

Those of you who survive will rot away  
in their iniquity in the land of your  
enemies, and also due to the iniquities  
of their ancestors which are [still] with  
them, [they] will they rot away.

וְדִישְׁתָּאֲרוּן בְּכֹחַ יִתְמָסוּן בְּחֹבִיָּהוֹן בְּאַרְעָתָא בְּעָלִי  
דְּבִיכֹחַ וְאַף בְּחֹבִי אֲבֹהֵיהֶון בִּישְׂאֵי דְאַחֲדִין בִּידֵיהֶון  
יִתְמָסוּן

39 וְהַנִּשְׁאָרִים בְּכֶם יִמְקוּ <sup>to melt</sup> בְּעֹנֶם בְּאַרְצָת אֲבִיכֶם

וְאַף בְּעֹנֶת אֲבֹתָם אֲתָם יִמְקוּ:

Rashi

בעונת אבותם אתם. כשעונות אבותם כשאוחזים מעשה אבותיהם בידיהם (שם פרק ח, ב — סנהדרין כז):

ימקו. לשון המסה, כמו ימסו, וכמוהו תמקנה בחריהן (זכרי' יד, יב), נמקו חבולתי (תהלים לח, ו):

They will [then] confess their iniquities  
and the iniquities of their ancestors in  
the unfaithfulness with which they  
were unfaithful to Me, and also for  
walking contrary to Me.

וַיִּוְדוּן יֵת חֹבִיָּהוֹן וַיֵּת חֹבִי אֲבֹהֵיהֶון בְּשִׁקְרָהוֹן דְּשִׁקְרוּ  
קְדָמִי וְאַף דִּי הִלִּיכוּ קְדָמִי בְּקִשְׁיִי

40 וְהִתְוָדוּ אֶת־עֹנֶם וְאֶת־עֲוֹן אֲבֹתָם בְּמַעַלְם אֲשֶׁר

מַעַלְוֵי־בִי וְאַף אֲשֶׁר־הִלְכוּ עִמִּי בְּקָרִי:

I, too, will go contrary to them and  
bring them into the land of their  
enemies. Or perhaps then will be  
humbled their uncircumcised  
(unyielding) heart and then their  
iniquities will be appeased (forgiven).

אִף אֲנִי אֵהְיֶה עֲמָהֶון בְּקִשְׁיִי וְאֵעִיל יִתְהוֹן בְּאַרְעֵי בְּעָלִי  
דְּבִיָּהוֹן אוּ בְּכֹחַ יִתְבַּר לְבָהֶון טַפְשָׂא וּבְכֹחַ יִרְעוּן יֵת  
חֹבִיָּהוֹן

41 אִף־אֲנִי אֵלֶיךָ עִמָּם בְּקָרִי וְהִבֵּאתִי אֹתָם בְּאַרְץ אֲבִיָּהֶם

אוֹ־אֲזִי יִכְנַע <sup>properly</sup> לְבָבָם הָעֹרֵל וְאֲזִי יִרְצוּ אֶת־עֹנֶם:

והבאתי אתם. אני בעצמי אביאם. זו מדה טובה לישראל, שלא יהיו אומרים הואיל וגלינו בין האומות עובדי אלילים נעשה כמעשיהם, אני איני מניחם, אלא מעמיד אני את נביאי ומחזירן לתחת כנפי, שנאמר וְהָעֵלָה עַל רוּחְכֶם הָיָה לֹא תִהְיֶה וְגו' (יחזקאל כ, לב), הִי אֲנִי וְגו' אִם לֹא בְיָד חֲזָקָה וְגו' (שם לג. ת"כ שם ה):  
או אז יכנע. כמו אז נודע פִּי שׁוֹר נִגַּח הוּא (שמות כא, לו), אם אז יכנע. לשון אחר אולי, שמא אז יכנע לבבם וְגו':  
ואז ירצו את עונם. יכפרו על עונם ביסוריהם:

I will [then] remember My covenant  
with Yaakov and also My covenant with  
Yitzchok and also My covenant with  
Avrohom, I will remember and I will  
remember the land.

42 וְזָכַרְתִּי אֶת־בְּרִיתִי יַעֲקֹב וְאֵף אֶת־בְּרִיתִי יִצְחָק וְאֵף

אֶת־בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֶזְכֹּר וְהָאָרֶץ אֶזְכֹּר:

וְדָכִירְנָא יְת קִימִי דְעָם יַעֲקֹב וְאֵף יְת קִימִי דְעָם יִצְחָק  
וְאֵף יְת קִימִי דְעָם אַבְרָהָם אֶזְכִּיר וְהָאָרֶץ אֶזְכִּיר  
דְּכִיר

וזכרתי את בריתי יעקב. בחמשה מקומות נכתב מלא, ואליהו חסר בחמשה מקומות, יעקב נטל אות משמו של אליהו ערבון  
שיבוא ויבשר גאולת בניו:  
וזכרתי את בריתי יעקב. למה נמנו אחרונות, כלומר, כדאי הוא יעקב הקטן לכך, ואם אינו כדאי, הרי יצחק עמו, ואם אינו  
כדאי הרי אברהם עמו, שהוא כדאי. ולמה לא נאמרה זכירה ביצחק, אלא אפרו של יצחק נראה לפני צבור ומונח על המזבח:

The land, being bereft of them, will be  
appeased for its Shabbosos, during the  
time of its desolation from them and  
their iniquities will then be appeased  
(forgiven) since what certainly caused  
[this] is that they despised My laws and  
their soul loathed (rejected) My statutes.

43 וְהָאָרֶץ תִּעָזֵב מֵהֶם וְתִרְצֶן אֶת־שַׁבְּתֹתֶיהָ בְּהִשְׁמָהּ מֵהֶם

וְהֵם יִרְצוּ אֶת־עֲוֹנָם יַעַן וּבִלְעֵן בְּמִשְׁפָּטִי מֵאִסּוּ

וְאֶת־חֻקֹּתַי גָּעְלָה נַפְשָׁם:

וְהָאָרֶץ תִּתְרַשֵּׁשׁ מִנְהוֹן וְתִרְעִי יְת שְׁמִיטָהּא בְּדַצְדִּיאַת  
מִנְהוֹן וְאִנּוּן יִרְעוּן יְת חֻבִּיּהוֹן לְוִטִּין חֲלָף בְּרָכּוֹן אִיתִי  
עֲלֵיהוֹן בְּדִיל דְּבִדְיִי קִצּוֹ וְיְת קִימִי רַחֲמֵת נַפְשָׁהוֹן

יען וביען. גמול, ובגמול אשר במשפטי מאסו:

All this notwithstanding, even when  
they are in the land of their enemies I  
will not despise them and I will not  
loathe them to annihilate them, to break  
My covenant with them, for I am  
Adonoy, their God.

ואף ברם דא במהויהון בארע בעלי דבניהון לא  
ארטשנון ולא ארחקנון לשיצויהון לאשנאה קימי  
עמהון ארי אָנא יי אלההון

Rashi

ואף גם זאת. ואף אפילו אני עושה עמהם זאת, הפורענות אשר אמרתי, בהיותם בארץ אויביהם, לא מאסתי לכולם ולהפר  
בריתי אשר אתם:

I shall remember for them the covenant  
of their ancestors whom I brought out  
of the land of Egypt in sight of the  
nations to be a God for them, I am  
Adonoy.

ודכירנא להון קים קדמאי די אפקית יתהון מארעא  
דמצרים לעיני עממיא למהוי להון לאלהא אָנא יי

Rashi

ברית ראשונים. של שבטים:

These are the statutes, the laws and the  
teachings that Adonoy set between  
Himself and between Bnei Yisroel, on  
Mount Sinai, through the hand of  
Moshe.

אליו קימיא ודינא ואורייתא די יהב יי בין מימרה ובין  
בני ישראל בטורא דסיני בידא דמשה

44 ואף-גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא-מאסתי

ולא-געלתי לכולתם להפר בריתי אתם כי אני יהוה  
אלהיהם:

45 וזכרתי להם ברית ראשנים אשר הוצאתי אתם מארץ

מצרים לעיני הגוים להזית להם לאלהים אני יהוה:

46 אלה החקים והמשפטים והתורה אשר נתן יהוה בינו

ובין בני ישראל בהר סיני ביד-משה: (פ)

והתורת. אחת בכתב ואחת בעל פה, מגיד שכולם נתנו למשה בסיני:

## רביעי

## ויקרא 27

Adonoy spoke to Moshe, saying;

1 וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

וּמִלֵּל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִימָר

Speak to Bnei Yisroel and say to them;  
when a person [orally] expresses a vow  
pledging valuation of souls, to Adonoy.

2 דִּבֶּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ כִּי יִפְלֹא נָדָר

בְּעֶרְכָּהּ נִפְשֹׁת לַיהוָה:

מִלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִימַר לְהוֹן גִּבֹּר אָרִי יִפְרֹשׁ נָדָר

בְּפָרְסוֹן נִפְשָׁתָא קָדָם יִי

כי יפלא. יפריש בפיו:

בערכך נפשת. ליתן ערך נפשו, לומר ערך דבר שנפשו תלויה בו, עלי:

The valuation for a male shall be, from  
twenty years of age to sixty years of age  
your valuation shall be fifty holy silver  
shekalim.

3 וְהָיָה עֶרְכָּהּ הַזָּכָר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְעַד בֶּן־שִׁשִּׁים

שָׁנָה וְהָיָה עֶרְכָּהּ חֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:

וְהָיָה פְּרִסְנָהּ דְּכוּרָא מִבֶּן עֶסְרִין שָׁנִין וְעַד בֶּן שִׁתִּין

שָׁנִין וְהָיָה פְּרִסְנָהּ חֲמִשִּׁין סֵלַעִין דְּכֶסֶף בְּסֵלַעִי קוֹדֶשׁ

והיה ערכך וגו'. אין ערך זה לשון דמים, אלא בין שהוא יוקר בין שהוא זול, כפי שניו, הוא הערך הקצוב עליו בפרשה זו:

ערכך. כמו ערך, וכפל הכפ"ן, לא ידעתי מאיזה לשון הוא:

If it be a female, the valuation shall be thirty shekalim.

4 וְאִם-נִקְבָּהּ הִוא וְהָיָה עֲרֶכְךָ שְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל:

וְאִם נִקְבָּתָא הִיא וְהָיָה פְּרָסָנָה תְּלָתִין סְלָעִין

If from five years of age to twenty years of age the valuation for a male shall be twenty shekalim, and for a female, ten shekalim.

5 וְאִם מִבֶּן-חֲמִשׁ שָׁנִים וְעַד בֶּן-עֶשְׂרִים שָׁנָה וְהָיָה עֲרֶכְךָ

הַזָּכָר עֶשְׂרִים שֶׁקֶלִים וְלַנְּקֵבָה עֶשְׂרֵת שֶׁקֶלִים:

וְאִם מִבֶּר חֲמִשׁ שָׁנִין וְעַד בֶּר עֶסְרִין שָׁנִין וְהָיָה פְּרָסָנָה  
דְּכוּרָא עֶסְרִין סְלָעִין וְלַנְּקִיבָתָא עֶסֶר סְלָעִין

Rashi

וְאִם מִבֶּן חֲמִשׁ שָׁנִים. לֹא שִׁיחָא הַנּוֹדֵר קֹטֵן שְׂאִין בְּדַבְרֵי קֹטֵן כְּלוּם, אֲלֵא גְדוֹל שְׂאִמֵּר עֲרֶךְ קֹטֵן הַזֶּה שֶׁהוּא בֶּן חֲמִשׁ שָׁנִים עָלֵי:

If from one month of age to five years of age the valuation of a male shall be five silver shekalim and the valuation for a female is three silver shekalim.

6 וְאִם מִבֶּן-חֹדֶשׁ וְעַד בֶּן-חֲמִשׁ שָׁנִים וְהָיָה עֲרֶכְךָ הַזָּכָר

חֲמִשָּׁה שֶׁקֶלִים כֶּסֶף וְלַנְּקֵבָה עֲרֶכְךָ שְׁלֹשֶׁת שֶׁקֶלִים

כֶּסֶף:

וְאִם מִבֶּר יָרֵחָא וְעַד בֶּר חֲמִשׁ שָׁנִין וְהָיָה פְּרָסָנָה  
דְּכוּרָא חֲמִשׁ סְלָעִין דְּכֶסֶף וְלַנְּקִיבָתָא פְּרָסָנָה תְּלַת  
סְלָעִין דְּכֶסֶף

If from sixty and above, if he is a male the valuation shall be fifteen shekalim and for a female, ten shekalim.

7 וְאִם מִבֶּן-שִׁשִּׁים שָׁנָה וְלַמַּעֲלָה אִם-זָכָר וְהָיָה עֲרֶכְךָ

חֲמִשָּׁה עָשָׂר שֶׁקֶל וְלַנְּקֵבָה עֶשְׂרֵה שֶׁקֶלִים:

וְאִם מִבֶּר שְׁתַּיִן שָׁנִין וְלַעֲלָא אִם דְּכוּרָא וְהָיָה פְּרָסָנָה  
חֲמִשׁ עָסְרִי סְלָעִין וְלַנְּקִיבָתָא עֶסֶר סְלָעִין

Rashi

וְאִם מִבֶּן שִׁשִּׁים שָׁנָה וְגו'. כַּשִּׁמְגִיעַ לִימֵי הַזְקָנָה הָאִשָּׁה קְרוּבָה לַחֲשֹׁב כְּאִישׁ, לִפְיֶכֶּה הָאִישׁ פּוֹחַת בַּהֲזָדְקָנוּ יוֹתֵר מִשְׁלִישׁ בַּעֲרֻכּוֹ, וְהָאִשָּׁה אֵינָה פּוֹחַת אֲלֵא שְׁלִישׁ בַּעֲרֻכָּהּ, דְּאִמְרֵי אִינְשֵׁי (עֲרֻכִין יט.) סָבָא בְּבִיתָא פָּחָא בְּבִיתָא, סָבָתָא בְּבִיתָא סִימָא בְּבִיתָא וְסִימָנָא טָבָא בְּבִיתָא:

If he is [too] poor to pay the valuation  
he shall set him[self] [=he shall be  
presented] before the kohein, and the  
kohein will determine his valuation.  
According to the means of the one who  
vowed the kohein will determine his  
valuation.

וְאִם מְסֵכֵן הוּא מִפְּרֻסָּה וּקִימָנָה קָדָם כֹּהֵנָא וּפְרוֹס  
יִתֵּה כֹהֵנָא עַל מִימְרֵי דִּי תִדְבֵּק יָדָא דְנוֹדְרָא יִפְרֻסָּה  
כֹּהֵנָא

8 וְאִם-מָדָּה הוּא מִעֲרֹכָד וְהִעֲמִידוּ לִפְנֵי הַכֹּהֵן  
וְהִעֲרִיף אֹתוֹ הַכֹּהֵן עַל-פִּי אֲשֶׁר תִּשְׁיֵג יָד הַנֹּדֵר  
וְעִרְכָּנוּ הַכֹּהֵן: (ס)

Rashi

וּאִם מָדָּה הוּא. שְׂאִין יְדוּ מִשְׁגַּת לִיתֵּן הָעֶרֶךְ הַזֶּה:  
וְהִעֲמִידוּ. לְנַעֲרֵךְ לִפְנֵי הַכֹּהֵן וְעִרְכָּנוּ לִפִּי הַשְּׁגַת יְדוּ שֶׁל מַעֲרִיךְ:  
עַל פִּי אֲשֶׁר תִּשְׁיֵג. לִפִּי מָה שִּׁישׁ לוֹ יִסְדְּרֵנוּ, וְיִשְׁאִיר לוֹ כַּדִּי חַיִּין, מִטָּה כֹר וְכֹסֶת וְכֹלֵי אֹמְנוֹת, אִם הִיא חָמֵר מִשְׁאִיר לוֹ חֲמוּר  
(עִרְכִּין כג):

If [it is] an animal which can be brought  
as an offering to Adonoy, any of it that  
he will give to Adonoy shall become  
sacred.

וְאִם בְּעִירָא דִּי יִקְרְבוּ מִנָּה קִרְבָּנָא קָדָם יִי כָּל דִּי יִתֵּן  
מִנָּה קָדָם יִי יְהִי קוֹדֶשׁ

9 וְאִם-בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קִרְבָּן לַיהוָה כָּל אֲשֶׁר  
יִתֵּן מִמֶּנּוּ לַיהוָה יִהְיֶה-קֹּדֶשׁ:

Rashi

כָּל אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ. אָמַר רַגְלָה שֶׁל זֶה עוֹלָה, דְּבִרְיוֹ קִיּוּמִין, וְתִמְכֹּר לְצִרְכֵי עוֹלָה, וְדַמְיָה חוֹלִין, חוּץ מִדְּמֵי אוֹתוֹ הָאֵבֶר:

He shall not exchange it [with another's animal] and he shall not change it [with his own animal] whether it be a good one for a worse one [or] a bad one for a better one. If he did exchange one animal for another animal, then both it and its replacement shall be sacred.

לֹא יִחַלֶּפְנָהּ וְלֹא יַעֲבֹר יָתָהּ טָב בְּבִישׁ אוֹ בִישׁ בְּטָב  
וְאִם חֲלָפָא יִחַלֵּף בְּעִירָא בְּבִישׁ וְיֵהִי הוּא וְחִלּוּפֵי יֵהִי  
קָדִישׁ

10 לֹא יִחַלֶּפְנָהּ וְלֹא יַעֲבֹר יָתָהּ טָב בְּבִישׁ אוֹ בִישׁ בְּטָב  
to alter properly

בְּטָב וְאִם הָמָר יָמִיר בְּהֵמָה בְּבֵהְמָה וְהָיָה הוּא  
exchange  
וְתַמּוּרְתּוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ:

Rashi

טוב ברע. תם בבעל מום (ת"כ פרק ט, ו):  
או רע בטוב. וכל שכן טוב בטוב, ורע ברע (תמורה ט):

If it is any unclean (blemished) animal which cannot be offered to Adonoy, he shall present the animal to the kohein.

וְאִם כָּל בְּעִירָא מְסֻבָּא דִּי לֹא יִקְרְבוּ מִנָּה קִרְבָּנָא  
קָדִישׁ יִי וְיָקִים יֵת בְּעִירָא קָדִישׁ כְּהֵנָּא

11 וְאִם כָּל־בְּהֵמָה טְמֵאָה אֲשֶׁר לֹא־יִקְרְבוּ מִמֶּנָּה קִרְבָּנָא

לִיהוָה וְהָעֶמִיד אֶת־הַבְּהֵמָה לִפְנֵי הַכֹּהֵן:

Rashi

וְאִם כָּל בְּהֵמָה טְמֵאָה. בבעלת מום הכתוב מדבר שהיא טמאה להקרבה, ולמדך הכתוב שאין קדשים תמימים יוצאין לחולין  
בפדיון, אלא א"כ הוממו (שם לב: — ת"כ פרשתא ד, א):

The kohein shall determine its value whether it is good or bad as the kohein determines its value for you, so shall it be.

וְיִפְרוֹס כְּהֵנָּא יָתָהּ בֵּין טָב וּבֵין בִישׁ כְּפָרְסָנָא דְכְּהֵנָּא  
כֵּן יֵהִי

12 וְהָעִירָף הַכֹּהֵן אֹתָהּ בֵּין טָב וּבֵין רָע כְּעִרְפָּהּ הַכֹּהֵן כֵּן

יִהְיֶה:

Rashi

כערכך הכהן כן יהיה. לשאר כל אדם הבא לקנותה מיד הקדש:

If he will indeed redeem it he shall add  
on one fifth to its valuation.

13 וְאִם־גָּאֹל יִגְאֹלְנָהּ וְיֹסֵף חֲמִישִׁיתוֹ <sup>fifth</sup> עַל־עֶרְכָּהּ:

וְאִם מִפְּרָק יִפְרָקְנָהּ וְיֹסֵף חֲמִשָּׁה עַל פְּרִסָּנָהּ

Rashi

וְאִם גָּאֹל יִגְאֹלְנָהּ. בבעלים החמיר הכתוב, להוסיף חומש, וכן במקדיש בית, וכן במקדיש את השדה, וכן בפדיון מעשר שני, הבעלים מוסיפין חומש, ולא שאר כל אדם (ת"כ שם ז):

If a man will consecrate his house as  
being sacred to Adonoy, the kohein  
shall determine its value, whether it is  
good or bad; as the kohein determines  
its value, so shall it be established.

14 וְאִישׁ כִּי־יִקְדֹּשׁ אֶת־בֵּיתוֹ קֹדֶשׁ לַיהוָה וְהָעֵרִיכוֹ הִפְלִין

בֵּין טוֹב וּבֵין רָע כַּאֲשֶׁר יַעֲרִיף אֹתוֹ הִפְלִין כֵּן יָקוּם:

וְגִבֹּר אָרִי יִקְדֹּשׁ יֵת בֵּיתָהּ קוֹדֶשׁא קָדָם יי וְיִפְרִסָּנָהּ

כַּהֲנָא בֵּין טב וּבֵין בִּישׁ כַּמָּא דִּי יִפְרוֹס יֵתָה כַּהֲנָא כֵּן

יָקוּם

If he who consecrated [his house]  
wishes to redeem his house, he shall  
add one fifth to its valuation money in  
addition to [the valuation], and [then] it  
belongs to him.

15 וְאִם־הִמְקִדִּישׁ יִגָּאֹל אֶת־בֵּיתוֹ וְיֹסֵף חֲמִישִׁית

כֶּסֶף־עֶרְכָּהּ עָלָיו וְהָיָה לוֹ:

וְאִם דֹּאקְדֹּשׁ יִפְרוֹק יֵת בֵּיתָהּ וְיֹסֵף חוֹמֶשׁ כֶּסֶף

פְּרִסָּנָהּ עָלֻהִי וְהָיָה לָהּ

## חמישי

If from his ancestral field a man will  
consecrate to Adonoy its valuation shall  
be according to the measure of its seed;  
[at the rate of] one chomer of barley  
seed per fifty silver shekalim.

וְאִם מִחֶקֶל אֲחֻסְנָתָהּ יִקְדִּישׁ גִּבֵּר קֶדֶם יְיָ וְהִיא פִּרְסָנָהּ  
לְפֹנִם זֶרְעָה בֵּר זֶרַע כּוֹר שְׁעוּרִין בְּחֻמְשֵׁין סֶלְעִין דְּכֶסֶף

16 וְאִם | מִשְׁנֵה אֲחֻזָּתוֹ יִקְדִּישׁ אִישׁ לַיהוָה וְהָיָה עֶרְכָּן

לְפִי זֶרְעוֹ זֶרַע חֶמֶר שְׁעוּרִים בְּחֻמְשֵׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף:

barley

Rashi

והיה ערכך לפי זרעו. ולא כפי שוויה, אחת שדה טובה ואחת שדה רעה פדיון הקדשן שוים, בית כור שעורים בחמשים שקלים, כך גזירת הכתוב, והוא שבא לגאלה בתחלת היובל, ואם בא לגאלה באמצעו נותן לפי החשבון, סלע ופונדיון לשנה (ערכין כה.). לפי שאינה הקדש אלא למנין שני היובל, שאם נגאלה הרי טוב, ואם לאו הגובר מוכרה בדמים הללו לאחר ועומדת ביד הלוקח עד היובל כשאר כל השדות המכורות, וכשהיא יוצאה מידו חוזרת לכהנים של אותו משמר שהיובל פוגע בו ומתחלקת ביניהם (שם כה:), זהו המשפט האמור במקדיש שדה, ועכשיו אפרשנו על סדר המקראות:

If immediately after the jubilee year he  
consecrates his field it shall be  
established according to its valuation.

אִם מִשְׁנֵה הַיּוֹבֵל יִקְדִּישׁ שְׂדֵהוּ בְּעֶרְכָּן יְקוּם

17 אִם-מִשְׁנֵה הַיּוֹבֵל יִקְדִּישׁ שְׂדֵהוּ בְּעֶרְכָּן יְקוּם:

Rashi

אם משנת היובל יקדיש וגו'. אם משעברה שנת היובל מיד הקדישה ובא זה לגאלה מיד: כערכך יקום. כערך הזה האמור יהיה, חמשים כסף יתן:

If after the jubilee he consecrates his field, then the kohein shall calculate the money [due] according to the remaining years until the jubilee year, and its valuation should be reduced accordingly.

וְאִם בְּתֵר יוֹבֵלָא יִקְדָּשׁ חֲקֵלָה וַיַּחֲשֹׁב לָהּ כְּהֵנָּא יֵת  
כְּסָפָא עַל מִימַר שְׁנֵינֵי דְאַשְׁתְּאָרֵן עַד שְׁתֵּי דְיוֹבֵלָא  
וַיִּתְּמַנַּע מִפְּרֻסְנָהּ

18 וְאִם-אַחֵר הַיֵּבֶל יִקְדֹּשׁ שָׂדֵהוּ וַיַּחֲשֹׁב-לוֹ הַכֹּהֵן

אֶת-הַכֶּסֶף עַל-פִּי הַשָּׁנִים הַנּוֹתָרֹת עַד שְׁנַת הַיֵּבֶל

to scrape  
off

וַיִּגְרַע מֵעֶרְכָּהּ:

Rashi

ואם אחר היבל יקדיש. וכן אם הקדישה משנת היובל ונשתהה ביד גזבר ובא זה לגאלה אחר היובל:  
וחשב לו הכהן את הכסף על פי השנים הנותרות. כפי חשבון. כיצד הרי קצב דמיה של ארבעים ותשע שנים חמשים שקל,  
הרי שקל לכל שנה ושקל יתר על כולן, והשקל ארבעים ושמנה פונדיון, הרי סלע ופונדיון לשנה אלא שחסר פונדיון אחד  
לכולן, ואמרו רבותינו (בכורות ג.) שאותו פונדיון קלבון לפרוטרוט, והבא לגאול יתן סלע ופונדיון לכל שנה לשנים הנותרות עד  
שנת היובל:  
ונגרע מערכה. מנן השנים שמשנת היובל, עד שנת הפדיון:

If he will [indeed] redeem the field, he who consecrated it, shall add one fifth to its monetary valuation, and it is then established as his.

וְאִם מִפְּרָק יִפְרוֹק יֵת חֲקֵלָא דְאִקְדָּשׁ יֵתָּה וַיּוֹסֶף  
חֹמֶשׁ כֶּסֶף פְּרֻסְנָהּ עֲלוּהִי וַיְקוּם לָהּ

19 וְאִם-גָּאֹל יִגְאֹל אֶת-הַשָּׂדֶה הַמִּקְדָּשׁ אֹתוֹ וַיּוֹסֶף

fifth

חֹמֶשֶׁית כֶּסֶף-עֶרְכָּהּ עָלָיו וַיָּקָם לוֹ:

Rashi

ואם גאל יגאל. המקדיש אותו יוסיף חומש על הקצבה הזאת:

If he does not redeem the field and if he sells the field to another person, it shall not longer be redeemable.

וְאִם לֹא יִפְרוֹק יֵת חֲקֵלָא וְאִם זָבִין יֵת חֲקֵלָא לְגִבְרָא  
אֲחֵרוֹ לֹא יִתְּפָרַק עוֹד

20 וְאִם-לֹא יִגְאֹל אֶת-הַשָּׂדֶה וְאִם-מָכַר אֶת-הַשָּׂדֶה לְאִישׁ

אַחֵר לֹא יִגְאֹל עוֹד:

Rashi

ואם לא יגאל את השדה. המקדיש:

ואם מכר. הגזבר (ערכין כה:):

את השדה לאיש אחר לא יגאל עוד. לשוב ביד המקדיש:

When the field is then released by the jubilee it becomes sacred to Adonoy, just as a field that was consecrated, it shall belong to the kohein, [as] his possession.

21 וְהָיָה הַשָּׂדֶה בְּצֵאתוֹ בִּיבֹל קֹדֶשׁ לַיהוָה כְּשָׂדֶה הַחֲרָם

לְכֹהֵן תִּהְיֶה אֲחֻזָּתוֹ:

וְהָיָה חֲקֵלָא בְּמִפְקָה בְּיֹבֵלָא קוֹדֶשׁא קֹדֶם יִי כְּחֲקֵל  
חֲרָמָא לְכֹהֵנָא תִּהְיֶה אֲחֻסְנָתָה

Rashi

והיה השדה בצאתו ביבול. מיד הלוקחו מן הגזבר, כדרך שאר שדות היוצאות מיד לוקחיהם ביובל: קדש לה'. לא שישב להקדש בדק הבית ליד הגזבר, אלא כשדה החרם הנתון לכהנים, שנאמר כל חרם בְּיִשְׂרָאֵל לַיהוָה (במדבר יח, יד), אף זו תתחלק לכהנים של אותו משמר שיום הכפורים של יובל פוגע בו (ערכין כח:):

## שישי

If it is a field that he purchased, that is not his ancestral field, [that] he consecrates to Adonoy.

22 וְאִם אֶת־שָׂדֶה מִקְנָתוֹ אֲשֶׁר לֹא מִשָּׂדֶה אֲחֻזָּתוֹ יִקְדִּישׁ

לַיהוָה:

וְאִם יֵת חֲקֵל וּבִינֹהִי דִי לֹא מִחֲקֵל אֲחֻסְנָתָה יִקְדִּישׁ  
קֹדֶם יִי

Rashi

ואם את שדה מקנתו וגו'. חלוק יש בין שדה מקנה לשדה אחוזה, ששדה מקנה לא תתחלק לכהנים ביובל, לפי שאינו יכול להקדישה אלא עד היובל, שהרי ביובל היתה עתידה לצאת מידו ולשוב לבעלים, לפיכך, אם בא לגאלה, יגאל בדמים הללו הקצובים לשדה אחוזה, ואם לא יגאל, וימכרנה גזבר לאחר, או אם לא יגאל הוא, בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו, אותו שהקדישה, ופן תאמר לאשר קנהו הלוקח הזה האחרון מאתו, וזהו הגזבר, לכך הוצרך לומר לאשר לו אחוזת הארץ, מירושת אבות, וזהו בעלים הראשונים שמכרוה למקדיש (שם כו:):

The kohein will calculate for him the amount of its valuation until the jubilee year, and on that day he shall give its valuation as something sacred to Adonoy.

וַיַּחְשֹׁב לָהּ כַּהֵנָּא יָת מִנְיַן פְּרָסָנָה עַד שְׁתָּא דְיֻבְלָא  
וַיִּתֵּן יָת פְּרָסָנָה בְּיוֹמָא הַהוּא קוּדְשָׁא קָדָם יי

In the jubilee year the field shall revert to him from whom it was purchased; to him whose ancestral land it is.

בְּשְׁתָּא דְיֻבְלָא יָתוּב חֲקָלָא לְדִזְבָּנָה מִנָּה לְדִדְלִיָּה  
אַחֲסִנַּת אֶרְעָא

All of your valuations shall be in holy shekalim; the shekel shall be twenty gerah.

וְכָל פְּרָסָנָה יִהְיֶה בְּשִׁלְעֵי קוּדְשָׁא עֶסְרִין מַעֲזִין יִהְיֶה סְלֻעָא

23 וַיַּחְשֹׁב-לּוֹ הַכֹּהֵן אֶת מִכְסַּת הָעֶרְכָּךְ עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל

וַיִּתֵּן אֶת-הָעֶרְכָּךְ בְּיוֹם הַהוּא קָדֵשׁ לַיהוָה:

24 בְּשְׁנַת הַיּוֹבֵל יָשׁוּב הַשָּׂדֶה לְאִשֶּׁר קָנָהּוּ מֵאִתּוֹ

לְאִשְׁרֵי-לֹו אֲחֻזַּת הָאָרֶץ:

a gerah or  
small  
weight

25 וְכָל-עֶרְכָּךְ יִהְיֶה בְּשִׁקְלֵי הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה יִהְיֶה

הַשִּׁקָּל: (ס)

Rashi

וכל ערכך יהיה בשקל הקדש. כל ערכך שכתוב בו שקלים יהיה בשקל הקדש:

עשרים גרה. עשרים מעות, כך היו מתחלה, ולאחר מכאן הוסיפו שתות, ואמרו רבותינו (בכורות נ.) שש מעה כסף דינר,

עשרים וארבע מעות לסלע:

However, a firstling [animal] that is born first shall belong to Adonoy [as a sacrifice] from among the domestic animals; a man shall not consecrate it [for any other purpose] whether it is an ox or a lamb, it belongs to Adonoy.

בָּרֶם בּוֹכְרָא דִּי יִתְבַּכֵּר קָדָם יי בְּבַעֲרָא לֹא יִקְדֵּשׁ גִּבֹּר  
יִתֵּה אִם תּוֹר אִם אִמֶּר דִּי הוּא

26 אֲדָ-בְכוֹר אֲשֶׁר-יִבְכֹּר לַיהוָה בְּבִהְמָה לֹא-יִקְדֵּשׁ אִישׁ

אָתּוּ אִם-שׁוֹר אִם-שֶׁה לַיהוָה הוּא:

Rashi

לא יקדיש איש אתו. לשם קרבן אחר, לפי שאינו שלו:

If it is of an unclean animal, he shall redeem it based on the valuation, and add a fifth to [that amount]. If it is not redeemed, it shall be sold according to the valuation.

27 וְאִם בְּבִהֶמָּה הַטְּמֵאָה וּפְדָה בְּעֶרְכָּהּ וַיֹּסֶף חֲמִישָׁתוּ

עָלָיו וְאִם־לֹא יִגָּאֵל וְנִמְכַּר בְּעֶרְכָּהּ:

וְאִם בְּבִעִירָא מְסֻבָּא וַיִּפְרוֹק בְּפִרְסָנָהּ וַיֹּסֶף חֲמִישָׁה  
עָלֶיהָ וְאִם לֹא יִתְפָּרֵק וַיִּזְדָּבֵן בְּפִרְסָנָהּ

Rashi

ואם בבהמה הטמאה וגו'. אין המקרא הזה מוסב על הבכור, שאין לומר בבכור בהמה טמאה ופדה בערכך, וחמור אין זה, שהרי אין פדיון פטר חמור אלא טלה, והוא מתנה לכהן ואינו להקדש, אלא הכתוב מוסב על ההקדש, שהכתוב שלמעלה דבר בפדיון בהמה טהורה שהוממה, וכאן דבר במקדיש בהמה טמאה לבדק הבית (מנחות קא):  
ופדה בערכך. כפי מה שיעריכנה הכהן:  
ואם לא יגאל. ע"י בעלים (ת"כ פרק ב, ב):  
ונמכר בערכך. לאחרים:

However, any dedication that a man will dedicate to Adonoy from any of his belongings be it people (slave), or animal, or of the field of his ancestral land, [none of these] can be sold or redeemed. Everything that is dedicated is most holy, unto Adonoy.

28 אֲדָם־כָּל־חֵרֶם אֲשֶׁר יִחְרֹם אִישׁ לַיהוָה מִכָּל־אֲשֶׁר־לוֹ

מֵאָדָם וּבִהֶמָּה וּמִשְׂדֵּה אֲחֻזָּתוֹ לֹא יִמָּכַר וְלֹא יִגָּאֵל

כָּל־חֵרֶם קֹדֶשׁ־קֹדָשִׁים הוּא לַיהוָה:

בְּרֵם כָּל חֶרֶמָא דִּי יִחְרֵם גְּבֵר קֳדָם יְיָ מִכָּל דִּי לֵה  
מֵאָדָם וּבִעִירָא וּמִחֻקֵּל אֲחֻסְנָתָהּ לֹא יִזְדָּבֵן וְלֹא  
יִתְפָּרֵק כָּל חֶרֶמָא קֳדָם קוֹדֶשִׁין הוּא קֳדָם יְיָ

Rashi

אך כל חרם וגו'. נחלקו רבותינו בדבר (ערכין כח:), יש אומרים סתם חרמים להקדש (שם ה), ומה אני מקיים כל חרם בישראל לך יהיה (במדבר יח, יד), בחרמי כהנים, שפירש ואמר הרי זה חרם לכהן, ויש שאמרו סתם חרמים לכהנים:  
לא ימכר ולא יגאל. אלא ינתן לכהן, לדברי האומר סתם חרמים לכהנים, מפרש מקרא זה בסתם חרמים, והאומר סתם חרמים לבדק הבית, מפרש מקרא זה, בחרמי כהנים, שהכל מודים שחרמי כהנים אין להם פדיון (ערכין כח:), עד שיבואו ליד

כהן, וחרמי גבוה נפדים:

כל חרם קדש קדשים הוא. האומר סתם חרמים לבדק הבית, מביא ראיה מכאן, והאומר סתם חרמים לכהנים, מפרש כל חרם קדש קדשים הוא לה', ללמד שחרמי כהנים חלים על קדשי קדשים, ועל קדשים קלים, ונותן לכהן כמו ששינונו במסכת ערכין (כח:): אם נדר, נותן דמיהם, ואם נדבה, נותן את טובתה: מאדם. כגון שהחרים עבדיו ושפחותיו הכנענים (שם כח.):

## שביעי

Any dedication that a man will dedcate,  
regarding a man [due to be put to  
death] cannot be redeemed, he shall  
surely be put to death.

29 כָּל־יִחְרֵם אֲשֶׁר יִיָּחֶרֶם מִן־הָאָדָם לֹא יִפְדֶּה מוֹת יוֹמָת:

כָּל חֲרָמָא דִּי יִתְחַרֵּם מִן אִנְשָׁא לֹא יִתְפָּרֵק אֶתְקַטְלָא  
יִתְקַטֵּל

Rashi

כל חרם אשר יחרם וגו'. היוצא ליהרג ואמר אחד ערכו עלי, לא אמר כלום (שם ו. — ת"כ שם ז):  
מות יומת. הרי הולך למות, לפיכך לא יפדה, אין לו לא דמים, ולא ערך:

All tithings of the land; whether of the  
seeds [crops] of the land or of the fruit  
of the tree, belongs to Adonoy, it is  
sacred to Adonoy.

30 וְכָל־מַעֲשֵׂר הָאָרֶץ מִזֶּרַע הָאָרֶץ מִפְּרִי הָעֵץ לַיהוָה

הָאֵלֹהִים קָדֹשׁ לַיהוָה:

וְכָל מַעֲשֵׂרָא דְאֶרְעָא מִזֶּרַעָא דְאֶרְעָא מִפְּרִי אֵילָנָא דִּי  
הוּא קוֹדֶשׁא קָדָם יי

Rashi

וכל מעשר הארץ. במעשר שני הכתוב מדבר:

מזרע הארץ. דגן:

מפרי העץ. תירוש ויצהר:

לה' הוא. קנאו השם ומשולחנו צוה לך לעלות ולאכול בירושלים, כמו שנאמר וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ מַעֲשֵׂר דְגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְגו' (דברים יד, כג — קידושין נג.):

If a man wishes to redeem of his tithe,  
he shall add a fifth to [the amount].

31 וְאִם-גָּאֵל יִגָּאֵל אִישׁ מִמַּעֲשָׂרוֹ חֲמִשִּׁיתוֹ יוֹסֶף עָלָיו: <sup>fifth</sup>

וְאִם מִפְּרֶק יִפְרוֹק גִּבֹּר מִמַּעֲשָׂרָה חֲמִשָּׁה יוֹסֵף עָלָיו

Rashi

ממעשרו. ולא ממעשר חבירו, הפודה מעשר של חבירו אין מוסיף חומש (שם כד). ומה היא גאולתו, כדי להתירו באכילה בכל מקום, והמעות יעלה ויאכל בירושלים, כמו שכתוב וְנִתְּתָה בְּכֶסֶף וגו':

All tithes of cattle and sheep, anything  
that passes under the rod, the tenth one  
shall be sacred to Adonoy.

32 וְכָל-מַעֲשֵׂר בָקָר וְצֹאן כָּל אֲשֶׁר-יַעֲבֹר תַּחַת הַשֹּׁבֵט

הָעֹשִׂי יִהְיֶה-קֹּדֶשׁ לַיהוָה: <sup>tenth</sup>

וְכָל מַעֲשֵׂר תוֹרִין וְעֹן כָּל דִּיעֲבֹר תַּחַת הַטֶּרֶא

עֹשִׂירָאָה יִהְיֶה קֹדֶשׁ קָדֶם יי

Rashi

תחת השבט. כשבא לעשרן מוציאן בפתח זה אחר זה, והעשירי מכה בשבט צבועה בסקרא להיות ניכר שהוא מעשר, כן עושה לטלאים ועגלים של כל שנה ושנה (בכורות נח:):  
יהיה קדש. ליקרב למזבח דמו ואמוריו, והבשר נאכל לבעלים, שהרי לא נמנה עם שאר מתנות כהונה, ולא מצינו שיהא בשרו ניתן לכהנים:

He shall not make a distinction between  
better or worse [animals] and he shall  
not exchange it. If he exchanges one for  
another, then [both] it and its  
replacement shall be sacred and it  
cannot be redeemed.

33 לֹא יִבְקֹר בֵּין-טוֹב לָרַע וְלֹא יִמְרֹנוּ וְאִם-הֶמֶר <sup>to alter</sup>

יִמְרֹנוּ וְהָיָה-הוּא וְתַמּוּרְתּוֹ יִהְיֶה-קֹּדֶשׁ לֹא יִגָּאֵל: <sup>exchange</sup>

לֹא יִבְקֹר בֵּין טוֹב לְבִישׁ וְלֹא יַחֲלִפְנָה וְאִם חֲלָפָא

יַחֲלִפְנָה וְהָיָה הוּא וְחֲלוּפָה יִהְיֶה קוֹדֶשׁ לֹא יִתְפָּרֵק

Rashi

לא יבקר וגו'. לפי שנאמר וְכָל מִבְחָר נִדְרִיכֶם (שם יב, יא), יכול יהא בורר ומוציא את היפה, תלמוד לומר לומר לא יבקר בין טוב לרע, בין תם בין בעל מום, חלה עליו קדושה, ולא שיקריב בעל מום, אלא יאכל בתורת מעשר, ואסור ליגזז וליעבד (בכורות יד:):

These are the commandments which  
Adonoy commanded Moshe for Bnei  
Yisroel on Mount Sinai. Chazak

אֵלֶּיךָ פְּקוּדֵי־אֱלֹהִים דִּי פְקִידַי יְיָ יִתְּ מֹשֶׁה לְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל  
בְּטוֹרָא דְּסִינַי

34 אֵלֹהִים הַמְצִוֹת אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי

יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי:

Jeremiah 16:19-17:14

הפטרה — ירמיהו

הפטרה

ירמיהו 16

O LORD, my strength, and my  
stronghold, And my refuge, in the day  
of affliction, Unto Thee shall the nations  
come From the ends of the earth, and  
shall say: 'Our fathers have inherited  
nought but lies, Vanity and things  
wherein there is no profit.'

Shall a man make unto himself gods,  
And they are no gods?

Therefore, behold, I will cause them to  
know, This once will I cause them to  
know My hand and My might; And  
they shall know that My name is the  
LORD.

19 יְהוָה עֲזָי וּמַצְעָי וּמְנוּסִי <sup>refuge</sup> בְּיוֹם צָרָה אֵלֶיךָ גּוֹיִם יָבֹאוּ

מֵאַפְסֵי־אֶרֶץ וַיֹּאמְרוּ אֶחָד־שֶׁקֶר נָחֲלוּ אֲבוֹתֵינוּ הֶבֶל

וְאִין־בָּם מוֹעִיל <sup>properly</sup> :

20 הִינֵנִשָׁה־לּוֹ אָדָם אֱלֹהִים וְהִנֵּה לֹא אֱלֹהִים:

21 לְכֹן הִנְנִי מוֹדִיעֵם בְּפַעַם הַזֹּאת אוֹדִיעֵם אֶת־יָדַי

וְאֶת־גְּבוּרָתִי וַיֵּדְעוּ כִּי־שְׁמִי יְהוָה: (ס)

## ירמיהו 17

The sin of Judah is written With a pen  
of iron, and with the point of a  
diamond; It is graven upon the tablet of  
their heart, And upon the horns of your  
altars.

Like the symbols of their sons are their  
altars, And their Asherim are by the  
leafy trees, Upon the high hills.

O thou that sittest upon the mountain  
in the field, I will give thy substance  
and all thy treasures for a spoil, And  
thy high places, because of sin,  
throughout all thy borders.

And thou, even of thyself, shalt  
discontinue from thy heritage That I  
gave thee; And I will cause thee to serve  
thine enemies In the land which thou  
knowest not; For ye have kindled a fire  
in My nostril, Which shall burn for ever.

Thus saith the LORD: Cursed is the  
man that trusteth in man, And maketh  
flesh his arm, And whose heart  
departeth from the LORD.

1 חֲטָאת יְהוּדָה כְּתוּבָה בְּעֵט בְּרֹזֶל בְּצִפְּרָן  
שִׁמְרִי חֲרוּשָׁה עַל-לִיטָה לִבָּם וּלְקַרְנוֹת  
מִזְבְּחֹתֵיכֶם:

2 כִּזְכֹּר בְּנֵיהֶם מִזְבְּחֹתָם וְאַשְׁרֵיהֶם עַל-עֵץ רֶעֱנָן  
עַל גְּבְעוֹת הַגְּבוּהוֹת:

3 הָרָרִי הַרְרִי בַשָּׂדֶה חִילָה כָּל-אוֹצְרוֹתֶיךָ לְבִזְאוֹתָם  
בְּמַתְּיָךְ בְּחֲטָאת בְּכָל-גְּבוּלֶיךָ:

4 וְשִׁמְטָתָהּ וּבָךְ מִנְחָלָתָהּ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָךְ וְהַעֲבַדְתִּיךָ  
אֶת-אֵיבֶיךָ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא-יָדַעְתָּ כִּי-אֵשׁ קִדְחָתָם  
בְּאַפִּי עַד-עוֹלָם תִּבְרָק : (ס)

5 כֹּה | אָמַר יְהוָה אֲרוּר הַגֹּבֵר אֲשֶׁר יִבְטַח בְּאָדָם וְשֵׁם  
בְּשֵׁר זֶרְעוֹ וּמִן-יְהוָה יִסּוּר לְבָבוֹ:

For he shall be like a tamarisk in the desert, And shall not see when good cometh; But shall inhabit the parched places in the wilderness, A salt land and not inhabited.

Blessed is the man that trusteth in the LORD, And whose trust the LORD is.

For he shall be as a tree planted by the waters, And that spreadeth out its roots by the river, And shall not see when heat cometh, But its foliage shall be luxuriant; And shall not be anxious in the year of drought, Neither shall cease from yielding fruit.

The heart is deceitful above all things, And it is exceeding weak—who can know it?

I the LORD search the heart, I try the reins, Even to give every man according to his ways, According to the fruit of his doings.

As the partridge that broodeth over young which she hath not brought forth, So is he that getteth riches, and not by right; In the midst of his days he shall leave them, And at his end he shall be a fool.

Thou throne of glory, on high from the beginning, Thou place of our sanctuary,

6 וְהָיָה כְּעֵרֶךְ <sup>a juniper</sup> בְּעֵרְכָּהּ וְלֹא יֵרְאֶה כִּי־יָבֹוא טוֹב וְשָׁכֵן  
חֲרִירִים <sup>arid</sup> בַּמִּדְבָּר אֶרֶץ מְלַחָה <sup>properly</sup> וְלֹא תִשָּׁב: (ס)

7 בָּרוּךְ הָאִישׁ אֲשֶׁר יִבְטַח בִּיהוָה וְהָיָה יְהוָה מִבְטָחוֹ: <sup>trust</sup>

8 וְהָיָה כְּעֵץ | שְׁתוּל <sup>to transplant</sup> עַל־מַיִם וְעַל־יִבְלֵי יִשְׁלַח  
שָׁרְשָׁיו <sup>a root</sup> וְלֹא יֵרָא [יִרְאֶה] כִּי־יָבֹא חֹם וְהָיָה עָלָיו  
רַעֲנָן <sup>to withdraw</sup> וּבִשְׁנַת <sup>be anxious</sup> בַּצָּרֶת <sup>drought</sup> לֹא יִדָּאָג וְלֹא יִמָּשׁ מַעֲשֹׂת  
פָּרִי:

9 עֵקֶב הַלֵּב מָלָל וְאָנָּשׁ <sup>to be frail</sup> הָאִישׁ מִי יֵדְעֵנוּ:

10 אֲנִי יְהוָה חֹקֵר לֵב בָּחֵן <sup>kidney</sup> כְּלָיֹת וְלִתְתּ לְאִישׁ <sup>to test</sup>  
כְּדָרְכֹו [כְּדָרְכָיו] כְּפָרִי מַעֲלָלִיו: (ס)

11 קָרָא דָּגָר <sup>to brood over eggs or...</sup> וְלֹא יֵלֵד עֹשֶׂה עֹשֶׂר וְלֹא בְמִשְׁפָּט  
בְּחֻצֵי יָמוֹ [יָמָיו] יַעֲזֹבֵנוּ וּבְאַחֲרֵיתוֹ יִהְיֶה נָבֶל:

12 כִּפְסָ כְבוֹד מְרוֹם מְרֹאשׁוֹן מְקוֹם מִקְדָּשֵׁנוּ:

Thou hope of Israel, the LORD! All that  
forsake Thee shall be ashamed; They  
that depart from Thee shall be written  
in the earth, Because they have forsaken  
the LORD, The fountain of living  
waters. .

Heal me, O LORD, and I shall be  
healed; Save me, and I shall be saved;  
For Thou art my praise.

13 מְקוֹה יִשְׂרָאֵל יְהוָה כָּל־עֹזְבֵיךָ יִבְשׁוּ יִסּוּרִי [וְסוּרִי] something waited for

בְּאֶרֶץ יִכְתְּבוּ כִּי עֹזְבֵי מְקוֹר מַיִם־חַיִּים אֶת־יְהוָה: source

(ס)

14 רְפָאֲנִי יְהוָה וְאֲרָפָא הוֹשִׁיעֲנִי וְאֹשִׁיעָה כִּי תִהְלֹתִי אִתָּה: 14